

Derleyen
GÖKÇER TAHİNCİOĞLU
Kayıp Adalet

Bu kitap Hafıza Merkezi tarafından hazırlanmıştır.

İletişim Yayınları 3027 • Bugünün Kitapları 258

ISBN-13: 978-975-05-3123-1

© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2021, İstanbul

2. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR Tamıl Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Kazım Kızıl

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen
GÖKÇER TAHİNCİOĞLU

Kayıp Adalet

Cezasızlık ve Korunan Failler

Özgür Zeren'in katkısıyla

İÇİNDEKİLER

İlk Söz

GÖKÇER TAHİNCİOĞLU 7

Sunuş

EMEL ATAKTÜRK SEVİMLİ 9

Bir Devrin Anatomisi: Lice Davası

LEVENT PİŞKİN 17

Kadim Suların Fısıltısı

MURAT UYURKULAK 37

12 Eylül Davası:

“Tarihî Olaylar Yargılanamaz”

BURCU KARAKAŞ 55

Vartinis’le Bulalım Allah’tan Cezamızı

KARİN KARAKAŞLI 73

“Bir Mendil Niye Kanar?”

GÖKÇER TAHİNCİOĞLU 97

**Berkin Elvan'ın İki Dosyası
ya da Kıyıcı Şiddetin Anatomisi**

ALİ DURAN TOPUZ..... 111

Devlet Dersinde Öldürülen Çocuklar

YILDIRIM TÜRKER..... 153

JİTEM Devleti

KEMAL GÖKTAŞ..... 167

YAZARLAR..... 205

İlk söz;

İrmağın hakikatini kavrayabilmek için, akıp giden suyun yanında durup izlemekten fazlasını yapmanız gerekir.

Uygarlık tarihinin başından bugüne insan, kendisiyle mücadele ediyor. Fazlasını isteyenler, soylu kavramların arkasına saklanıp istediği gibi davranma hakkını kendinde bulanlar, cezai müeyyideye bağlanmış kuralları kendileri için esnetebileceğini düşünenler, sonsuz iktidar alanı arzulayanlar, farklı düşüneni yok etme hakkı olduğuna inananlar...

Ancak tarih buradan yazılmıyor sadece. Tarih sadece zulmün tarihi değil. Bir de insan onuru için bütün bu yapılanlara karşı koyanlar, zulme boyun eğmeyenler, zulme uğramasa da zalime karşı sesini yükseltenler var.

Bu kitap da sadece fikirleri, duruşları veya sadece doğdukları yer ya da kimlik nedeniyle öldürülenleri, öldürenlerin nasıl korunduğunu, onların yakınlarının bütün ömürlerini adadıkları hukuk mücadelesini anlatmıyor. Evrensel bir yasaya dönüşmüş olan cezasızlık kültürünün bu topraklara ekilmiş tohumlarını söküp atmaya çalışanların, o zehirli tohumdan büyük bir orman yaratmak için yaşamlarını mücadeleye adanmış insanların yazdığı tarih aynı zamanda anlatılan. Ve bu insanların hikâyelerinin peşine düşenler ve onları insanlara anlatmak isteyenler de mücadelenin bir parçası.

Hafıza Merkezi, uzun bir zamandır, cezasızlık kültürüne karşı yürütülen adalet mücadelesinin önemli bir parçası. Ve o mücadelenin en önemli unsurlarından olan “bellek” konusunda çarpıcı çalışmalar yapıyor. İzliyor, raporluyor, anımsatıyor ve ısrarla takip ediyor.

İki kitaptan oluşan bu çalışmada Hafıza Merkezi'nin faaliyetleri önemli bir alanı kaplıyor. Zira Hafıza Merkezi'nin dosya notları, duruşma raporları, 30-40 yıllık döneme yayılan davalarla ilgili oluşturduğu zaman çizelgeleri unutturulmak, gözden kaçırılmak, kapatılmak istenilen olayların, dosyaların, davaların belleği haline gelmiş durumda.

Ve biliyoruz ki bellek ve hakikat, cezasızlık kültürünün can düşmanıdır.

Seçilen dosyaları kaleme alan yazarlar, gazeteciler, aydınlar, yaşananları anlamak ve aktarmak için büyük emek verdiler. Çalışmanın ilk kitabında, sekiz yazar, verilen hukuk mücadelesini, bu mücadelenin neden verilmek zorunda kalındığını, cezasızlık kültürünü, bu kültüre karşı savaşımları, işlemeyen yargı sistemini, adaletin sağlanmasına yönelik bireysel ve toplumsal çabaları anlattı. İkinci kitapta da sekiz ayrı yazar, yine aynı dosyalar üzerinden, hayatlarını adalet mücadelesine adanmış insanlara kulak vererek, seslerine ses olmaya çalıştı.

Zira yaşananları anlayabilmek ve tarihe not düşebilmek için ne tek başına hukuk mücadelesine bakmak ne de tek başına hukuk mücadelesi verenlerin anlatımlarını dinlemek yetmiyor. Bir araya getirerek yapılmak isteneni ve buna engel olmaya çalışanların verdiği mücadeleyi görebiliyorsunuz.

Umarım anlatmayı başarabilmişizdir.

Umarım, bu çalışmayla oluşturmaya çalıştığımız bellek, cezasızlık kültürünün örmeye çalıştığı kalın duvardan bir tuğla olsun yıkmayı başarır.

Gökçer Tahincioğlu

Sunuş

EMEL ATAKTÜRK SEVİMLİ

Hafıza Merkezi

Türkiye’de ağır insan hakları ihlalleri söz konusu olduğunda devletin muazzam bir inkâr geleneği var. Yaşananlarla yüzleşmeme, sorumluları koruma, kollama, ihlal olgularının üstünü hızla örtme ve kamusal alanda devletin sorumluluğunun tartışılmasını engelleme refleksi her aşamada son derece güçlü. Tüm zamanlarda, ihlallerdeki rolleri sorgulanamayan, dokunulamayan, soruşturulamayan kurumlar ve kişiler var.

Darbe dönemlerinde, OHAL rejimlerinde sayıları binlerle, onbinlerle, yüzbinlerle telaffuz edilen zorla kaybetme, hukuk dışı/keyfi infaz ve işkence vakıaları yaşandı. Bütün bu olanlar yıllar boyunca devlet katından habersiz gerçekleşmezdi ve fakat ne yargı ne yasama organı bu ağır insan hakları ihlallerinin bir devlet politikasının ürünü olup olmadığını; eğer öyleyse de arkasında hangi güç odaklarının bulunduğu layıkıyla soruştur-a-madı.

Ne TBMM organlarının ne savcı ve yargıçların gücü “devlet sırrı” perdesini aralamaya, arkasında olan bitene bakmaya yetmedi. Bu karanlık olayların nerede, nasıl, kimle-

rin verdiği emirler kapsamında, kimler tarafından gerekleŖtiđini hiçbir zaman öğrenemedik. YaŖananlar ihlallere maruz kalanların belleğinde ve ruhunda derin yaralara yol açtı .

Ŗüpheliler ve sanıklar yürütölen az sayıda yargısal sürece kendilerini hep devletin verdiği görevleri yerine getirdiklerini söyleyerek savundu. Olayların, adresi, yeri, yurdu belli Ŗüphelileri ve görgü tanıkları bir türlü bulunamadı. Gönöl-süz soruŖtırmalarda deliller bir türlü toplanamadı, dosyalar yıllar boyu süröncemede kaldı veya zamanaŖımına uğratıldı. Az sayıda açılan davada ise sanıklar beraat ettirilerek aklanıldı. Sorumluların cezasızlık pratiği iŖletilerek korunması ve cesaretlendirilmesi yeni insan hakları ihlallerinin iŖlenmesine davetiye çıkardı.

Ağır insan hakları ihlallerine maruz kalan kiŖilerin adalet arayıŖında önlere çıkarılan en büyük engellerden biri “zama-naŖımı”. Oysa ceza yargılamalarının en temel meselelerinden biri olan “zama-naŖımı” insanlığa karŖı suçlar kapsamında bu tür ihlallere uğrayan ve/veya sevdikleri, yakınları öldürölen; zorla kaybedilen; iŖkence edilen kiŖiler için dün-yanın en anlaŖılmaz kavramı.

Ŗayet zama-naŖımı kurallarının arkasındaki temel argö-manlardan biri bir suçun iŖlenmesinin üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra o suçun toplumda yarattığı huzursuzluğun azalacağı ve cezalandırma gereği de kalmayacağı düşün-cesi ise bu önerme insanlığa karŖı suçların mağdurları bakımından maruz kaldıkları Ŗiddetin ve yaŖadıkları acıların bir kez daha inkâr edilmesi ve tanınmaması anlamına geliyor.

Korkutma, susturma, bezdirme. Hukuksal engellere ek olarak türlü psikolojik savaŖ stratejileriyle mağdur yakın-ları hakikati ve adaleti aramaktan vazgetirilmeye alıŖıldı, hâlâ da öyle. Mađdurlar, insan hakları savunucuları ve az sa-yıda kiŖisel çaba dıŖında pek az insan, “Bu soruŖturulama-yan kurum ve kiŖilerin suç iŖleme konusunda bir ayrıcalığı

mı var?” sorusunu yüksek sesle sormaya cesaret etti. Medya ve akademi de hiç iyi sınav veremedi. Devletin ali menfaatleri söz konusu olduğunda yurttaşların yaşamlarının, hak ve özgürlüklerin teferruat olduğu günler böylece süregeldi.

Türkiye’de ne geçmişte ne de bugün ağır insan hakları ihlalleri ile yüzleşmek yönünde gerçek ve samimi bir irade olmadı, böyle bir iradenin tezahürü için gerekli siyasi ve sosyal basıncın olduğu da söylenemez. Bu kitapta öykülerini okuyacağınız davaların tanımlanması için “yüzleşme davaları” adının yaygın olarak kullanılması, bir dönem aralanan perdeden gördüklerimizin bir yüzleşmeye ne denli ihtiyaç olduğunu göstermesinden ve bu ihtiyacı hatırlatma çabasından ibaret. Yoksa Türkiye’nin içinde bulunduğu çatışmalı şartların her türlü hakikat arayışını ve yüzleşme çağrısını ne denli imkânsız kıldığını bilmez değiliz.

Elbette ağır insan hakları ihlalleri ile dolu dönemlerle yüzleşme sadece fail odaklı ceza yargılamaları aracılığı ile olmaz. Toplumların böylesi zorlu dönemlerin muhasebesini yapıp geleceğe barış ve uzlaşma içinde yürüyebilmesi hakikati ortaya çıkaracak mağdur odaklı mekanizmalardan özür ve haysiyetlerinin iadesine, hafızalaştırma çalışmalarından üzerinde mutabık kalınmış yeni bir tarih anlatısına kadar birçok başka unsuru içerecek bütünlüklü bir bakış açısını gerektirir.

Ağır insan hakları ihlallerinin sorumlularının saptanmasına yönelik ceza yargılamaları bu yüzleşme mekanizmalarından sadece bir tanesi ama yine de çok kıymetli bir role sahip. Kıymetli çünkü hem bir yandan devletin cezasızlığı sonlandırma yükümlülüğü gözardı edilemez hem de mahkemelerin hakları ihlal edilenle edeni, suçu ve suçluyu saptayan kararları yaşananların resmî düzeyde tanınması anlamına geldiği için mağdurların adalet ihtiyacının giderilmesi bakımından bir imkân içeriyor.

Burada üzerinde düşünülmesi gereken mesele şu: Hukukun adalete bir nebze olsun hizmet edecek şekilde çalışıp çalışmayacağı genellikle barış süreçlerinin hangi evresinde olduğuna bağlı. Devam eden çatışma koşullarında yargı devlet kökenli veya devlet destekli suçları araştırmaya ve failleri cezalandırmaya hiç de istekli değildir. Ağır insan hakları ihlalleri siyasal muhalifleri susturmanın bir aracı olarak kullanıldığı için görmezden gelir. Böyle dönemlerde hukuk daha çok özgürlüklerin genişletilmesi için sınırlı bir mücadele alanı olarak işlev görür ama yüzleşme sürecinin bir parçası olmaz. Cezasızlık zırhı alabildiğine kalın, yargı neredeyse tümüyle bağımlıdır. Yerel mahkemeler adalete hizmet edecek şekilde çalışamaz, uluslararası hukuk mekanizma ve araçları da yalnızca insan hakları mücadelesindeki ısrarın ve uluslararası siyaset dengelerindeki salınımların izin verdiği ölçüde sonuç doğurur.

Ceza yargılamalarının yüzleşme ve hakikat arayışındaki yeri tüm bu nedenlerle epey tartışmalı. Ağır insan hakları ihlalleri bir devlet politikası kapsamında, devletin güvenlik görevlileri veya onların otoritesi altında çalışan paramiliter kişi ve gruplar tarafından gerçekleştirilmişse o devletin bağımsızlık güvencelerinden mahrum bırakılmış taraflı yargısı bu suçların aydınlatılmasında ne kadar ileri gidebilir ki? Bu haklı soru bizi bir yandan farklı siyasal rejimlerde hukukun rolü üzerine düşünmeye ve “hukuk” soyutlaması ile başlayıp “hukukun üstünlüğü” soyutlaması ile devam eden temel doktriner tartışmalara götürür, ki bu tartışmalarda herkesin ortaklaştığı bir zemin bulmak zordur. Diğer yandan, yine de şu kadarını her halükârda söylemek mümkün:

Hak ve özgürlüklerin genişletilmesine yönelik bir mücadele alanı olarak hukuk ve ceza yargılamaları sonuç odaklı değilse bile süreç odaklı yönüyle göz ardı edilemeyecek önemde.

Bu yargılama süreçlerindeki mağdur ve sanık anlatımları, itiraflar, dile getirilen tanıklıklar, tüm engellere rağmen dosyalara giren resmî ve gayıresmî belgeler, ortaya çıkan bilgiler yan yana konulduğunda hakikatin görünür kılınması, gelecek kuşaklara aktarılması ve demokrasi ve insan haklarına saygılı bir toplumun inşası için temel sorunların belirlenmesinde önemli ipuçları sunar.

Alman düşünür Theodor W. Adorno, tartışmalarda sorular ne kadar önemliyse onları yanıtladığımızı o kadar az iddia edebileceğimize dikkat çeker. Bu bağlamda hakikat ve adalet üzerine konuşmak aslında cevap vermekten ziyade soru sormak, düşünmek, empati kurmak ve anlamaya çalışmakla ilgilidir.

Siyasi infazlarda öldürülenler ve zorla kaybedilenler birer “dosya konusu” veya “numara” değiller. Hepsi bir zamanlar birilerinin sevgilisi, anası, babası, kızı ya da oğlu olmuş insanlar.

Hakikat ve adalet üstüne düşünürken anlama çabasına gözümüzün önünde on yıllar boyu cereyan eden olayları resmî yalanların konforuna sığınmadan sorgulamakla başlayabiliriz. Yaşananların hem ihlallerin öznelere hem de kolektif olarak hepimize, tüm topluma ne yaptığını, geleceğimizi nasıl zehirlediğini görmeye çalışarak...

20. yüzyıl, öncekileri aratmayacak şekilde bu coğrafyada, Avrupa’da, Asya’da, dünyanın her yerinde soykırımlar, dünya savaşları, katliamlar ve ağır insan hakları ihlalleri yüzyılı olarak yaşandı. 21. yüzyıl da savaş ve imha türleri form değiştirmiş olsalar da benzer bir dehşet ve acımasızlıkla sürüyor.

Yine de, her zaman, her şeye rağmen umut da var! Yaşananları görünmez alana itmeye çalışan ve düşmanında esas olarak haysiyet yıkımını amaçlayan devlet şiddeti belki dört bir yanda devam etti/ediyor ama mağdurların ve insan hak-

ları savunucularının insan haysiyeti, hak ve özgürlükleri için yürüttüğü mücadele de öyle.

Pek çok sosyal bilimci devlet şiddetinin farklı türlerine maruz kalanlar üstüne düşünürken hem felaketin anlatılmasının imkânsızlığından hem de insanlığın yaşanan felaketleri suskunlukla seyretmesinin mağdurlarda yarattığı yalnızlık duygusu, hınç ve öfkeden bahseder. Mağdur statüsü bu bağlamda bir yandan süren diğer yandan reddedilen, mağdurun bir ihlal kurbanından bir mücadele öznesine dönüşme sürecidir de aynı zamanda. Bu yüzden, adalet arayışında ihlallere maruz kalanları yalnız bırakmamak, kolektif suçların bir parçası olmayı reddederek tutum almak birçok açıdan son derece önemli. İnkârı sonlandırmak, olanla yüzleşmek, hakikati tanımak ve unutuşa direnmek. Hatırlayarak, hatırlatarak ve yaşananların kamusallaşmasına katkıda bulunarak...

Hafıza Merkezi işte tam da böyle bir yerden, inkâra ve unutuşa karşı hatırlama ve hatırlatma çabasının bir parçası olarak birçok çalışma yürüttü. Adalet arayışına dair yargılamaların takibi, belgelenmesi ve analizi de bu çalışmaların bir bölümü olarak hâlâ sürüyor.

Elinizdeki kitap da bu hatırlama ve hatırlatma çabasının bir ürünü.

Yaşamını adalet arayışına adanmış hukukçular olmasaydı şiddet mağdurlarının yalnızlığı ve görünmezliği soğuk mahkeme salonlarında da sürer, yargılamalarda pek çok bilgi hâlâ gün ışığına çıkmayı bekliyor olurdu. Sevgili Tahir Elçi başta olmak üzere ömrünün sonuna dek büyük bir cesaretle hakikatin peşinde koşan insan hakları savunucularını özlemle anıyoruz. Hepsinin kalbimizde her zaman ayrı bir yeri olacak.

Son olarak kitabın tüm yazarlarına ve editoryal ekibe ayrı ayrı ve sonsuz teşekkür ederiz. Bu kitabın sayfalarından ta-

şan adalet çığlığı görmeme, duymama, bilmeme ayrıcalığına sahip olanlara ne kadar ulaşıır bilemeyiz ama o çığlığın öznesi olan mağdurlar için yazarların bu sayfalara vücut veren destekleri hep sevgiyle hatırlanacak.

Umarız okurda karşıılık bulan anlamlı bir çaba olmuştur.

Anlatılar 12/12/2019 tarihinde Ankara Mülkiyeliler Birlięi toplantı salonunda yapılan Kayıp ve Mücadele “Adaleti Aramak” isimli toplantıda konuşan Alaz Erdost, Eren Aysan, Begüm Erdoęan, Leyla Yıldırım, Rahşan Anter ve Zeynep Altıok’tan alınmıştır.